

FOREX KAZANÇLARINDA VERGİ BELİRSİZLİĞİ

Güray Öğredik

Mazars / Denge Vergi Departmanı, Kıdemli Müdür

Forex (kaldıraçlı alım satım) işlemlerinden elde edilen kazançların vergilendirilmesine dair mevcut vergi mevzuatımızda somut ve özel bir düzenleme bulunmazken, bu konuda farklı görüşler bulunuyor. Ayrıca ürün ve gelir türüne göre vergilendirme usulleri değişiyor. 19 Ocak 2012 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 89 seri numaralı gider vergileri genel tebliğinde “kaldıraçlı alım satım işlemlerinin vergilendirilmesi” başlığı altında forex işlemleri yalnızca Banka Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) açısından düzenleniyor. Bu durumda forex işlemlerinden elde edilen kazançların genel vergi düzenlemeleri kapsamında ele alınması gerekiyor.

Vergi düzenlemelerini ayrıntılı ele almadan önce Kaldıraçlı Alım Satım (forex) piyasasına ilişkin Sermaye Piyasası düzenlemelerine kısaca bakmakta yarar var. Forex işlemleri hakkında ilk yasal düzenleme “sermaye piyasası faaliyetleri” kapsamında mülga 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nda yapılmış ve 27.08.2011 tarihli Resmi Gazete’de “Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ” yayınlanmıştı. 6362 sayılı yeni Sermaye Piyasası Kanunu’nda ise forex işlemlerine yönelik yeni düzenlemeler yapılmış, 11.07.2013 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan “Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ” ile kaldıraçlı işlemler hakkında uygulamaya dair yeni düzenlemelere yer verilmiş, yukarıda anılan tebliğ ise yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni tebliğde kaldıraçlı işlem; “yatırılan teminat tutarı karşılığında, döviz ve kıymetli madenler ile Kurulca belirlenecek diğer varlıkların kaldıraçlı olarak elektronik ortamda oluşturulmuş bir platformda alım satımı işlemleri” şeklinde tanımlanmıştır.

Şimdi forex işlem kazançlarının mükellefiyet türüne göre irdelemesine geçelim.

Tam mükellef kurumlar: Elde ettikleri kazanç ticari kazanç kapsamında değerlendirilmek suretiyle kurumlar vergisine tabi kazanca dahil olacaktır.

Tam mükellef gerçek kişiler: Sermaye tahsisi yapılmış ticari bir organizasyon dahilinde yapılmadığı sürece, bir yılda birden fazla defa yapılan forex işlemi, gelir vergisi kanununun (GVK) ticari kazanç başlıklı 37/5 maddesinde yer alan “Kendi nam ve hesaplarına menkul kıymet alım-satımı ile devamlı olarak uğraşanların bu faaliyetlerinden elde ettikleri kazanç ticari kazançtır” hükmü kapsamında “devamlılık” arz eden bir ticari faaliyet olarak değerlendirilemez kanaatindeyiz. Kaldı ki 37/5. madde lafzen açıkça devamlık arz eden “menkul kıymet alım satım” işlemlerini düzenliyor. Oysa forex işlemlerinde menkul kıymet alım satımı söz konusu değil. Döviz, mal veya kıymetli madenlerin paritelerindeki değişiklikler neticesinde daha çok spekülatif amaçlı kazanç sağlanması söz konusudur. GVK’nun 75’inci maddesinde menkul sermaye iradı kapsamı içinde forex işlemleri yer almadığı için bu işlem kazançları menkul sermaye iradı olarak da değerlendirilemez. GVK Geçici 67’inci madde de forex işlemlerine özel bir düzenleme bulunmayı; bu maddedeki menkul kıymet ve sermaye piyasası aracı tanımlarının da forex işlemleri açısından geçerli olmayacağı düşüncesindeyiz. GVK’nun mükerrer 80’inci maddesinde ise “sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar” değer artış kazancı olarak kabul ediliyor. Forex işleminde (her ne kadar Sermaye Piyasası Mevzuatı gereği forex işlemleri “sermaye piyasası faaliyeti” olarak kapsama alınmış olsa da) elde edilen veya elden çıkarılan

bir “sermaye piyasası aracı” olmadığı için elde edilen kazancın “değer artış kazancı” olarak da değerlendirilemeyeceği kanaatindeyiz. Bununla birlikte yaygın görüş forex işlemlerinden elde edilen kazançların değer artış kazancı olarak vergilendirilmesi gerektiği yönündedir. Gelir Vergisi Kanununun 82/1. maddesinde “Arızı olarak ticarî muamelelerin icrasından veya bu nitelikteki muamelelere tavassuttan elde edilen kazançlar” arızı kazanç olarak kapsama alınıyor. GVK’nun 37/5 maddesi kapsamında ticari bir organizasyon dahilinde yapılmayan forex işlemlerinin, aynı kanunun 82/1. maddesi gereği arızı ticari kazanç olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşü de bulunuyor. Ancak, 82/1. kapsamında değerlendirilebilmek için de forex işleminin “ticari muamele” olarak tanımlanması gerekiyor. Bir diğer ifadeyle, nitelik olarak GVK madde 37 kapsamına giren ancak devamlılık unsuru taşımayan bir ticari faaliyetin, ticari işlemin olması gerekiyor. Bize göre forex işlemlerinin vergilendirilmesi açısından yasal boşluk bulunuyor. Bununla birlikte mevcut mevzuatımız açısından zorlayıcı bir yorumla forex işlem kazançlarının GVK 82/1. kapsamında arızı kazanç olarak değerlendirilmesi muhtemeldir denilebilir.

Gelir İdaresi Başkanlığı’nın internet sitesinde yayınlanan özalgeler arasında konu hakkında verilmiş iki adet özelge tespit edilmiştir. 14.08.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16.01-125[6-2012/55]-2569 sayılı özelgede, forex kazançları üzerinden GVK Geçici 67 kapsamında vergi tevkifatı yapıp yapılmayacağı sorusuna, söz konusu işlemlerin GVK Geçici 67. Madde kapsamında değerlendirilemeyeceği, dolayısıyla vergi tevkifatı yapılmayacağı yönünde cevap verilmiştir. 14.08.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.34.16.01-120[37-2012/281]-2554 sayılı özelgede ise, forex kazançlarının beyan edilip edilmemesi hususunda iletilen soruya verilen cevapta söz konusu kazançların GVK Mükerrer Madde 80 ve Geçici Madde 67 kapsamında olmadığı, dolayısıyla vergi tevkifatı yapılmayacağı ve değer artış kazancı hükümleri kapsamında beyanname verilmeyeceği; ancak, **“söz konusu faaliyetin ticari organizasyon içerisinde devamlılık arz edecek şekilde yapılması durumunda ticari faaliyet olarak değerlendirilmesi ve bu faaliyetler neticesinde elde edilen kazancın, Gelir Vergisi Kanununun ticari kazançlara ilişkin hükümleri çerçevesinde beyan yoluyla vergilendirilmesi gerekmektedir”** görüşüne yer verilmiştir. Maliye İdaresi iki şartın; “ticari organizasyon” ve “devamlılık” tespiti halinde forex kazançlarını ticari kazanç hükümleri kapsamında vergileneceği yönünde görüş açıklamıştır. “Ticari organizasyon” ve “devamlılık” unsurlarının tespiti tartışmalı ve farklı yorumlara açık konular olup, bu yazımızın sınırlarını aşmaktadır.

Dar mükellef kurumlar: Yukarıda forex kazançlarının mevcut vergi mevzuatımız itibariyle nitelik olarak arızı kazanç kapsamında değerlendirilmesinin muhtemel olabileceğini belirtmiştik. Arızı kazançlar GVK’nda “diğer kazanç ve iratlar” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu kabulden hareketle, KVK’nun 26. maddesine göre dar mükellefiyete tabi yabancı kurumların vergiye tabi kazancının GVK’nda yazılı diğer kazanç ve iratlardan ibaret bulunması halinde, dar mükellef kurum adına hareket eden veya bu kazancı sağlayan Türkiye’deki kişi, kazancın elde edildiği tarihten itibaren 15 gün içinde özel beyanname verecek ve %20 vergi ödeyecek, ayrıca vergi sonrası kazanç üzerinden de 30/6 gereği %15 vergi kesintisi yaptıktan sonra kazancı yurt dışına transfer edebilecektir. Bununla birlikte, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması mevcut ise, anlaşma hükümleri de bilahare dikkate alınmalıdır. Ancak, Maliye Bakanlığı özalgeleri kapsamında hareket edilecek olursa, yani ticari organizasyon ve devamlılık unsurlarının varlığı tespit edilir ve bu kazançlar ticari kazanç olarak kabul edilirse, söz konusu yabancı kurumlar, Türkiye’de dar mükellef kurum statüsünde kurumlar vergisi mükellefiyeti tesis ettireceklerdir.

Dar mükellef gerçek kişiler: Forex işlemlerinden doğan kazancın arızı kazanç olarak kabulü varsayımıyla, dar mükellef gerçek kişi tarafından forex işlemlerinden sağlanan kazançların ilgili kişi ya da Türkiye’de kişi adına hareket eden kimse tarafından GVK’nun 101’inci maddesine göre, bu kazançların elde edilme tarihinden itibaren 15 gün içinde münferit beyanname ile beyan edilmesi ve beyan edilen verginin de aynı sürede ödenmesi gerektiği görüşündeyiz. Bununla birlikte, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşması mevcut ise, anlaşma hükümleri de bilahare dikkate alınmalıdır. Ancak, Maliye Bakanlığı özeldeleri kapsamında hareket edilecek olursa, yani ticari organizasyon ve devamlılık unsurlarının varlığı tespit edilir ve bu kazançlar ticari kazanç olarak kabul edilirse, söz konusu yabancı gerçek kişiler, Türkiye’de gelir vergisi mükellefiyeti tesis ettireceklerdir.

Yeni Gelir Vergisi Kanunu’nun yazımının devam ettiği bugünlerde, kanuna forex kazançlarının vergilendirilmesine yönelik hükümlerin eklenmesi tereddütleri giderecek, konunun özelge bazında çözümü yerine kanun dahilinde yasal alt yapısı sağlanmış olacaktır.

BSMV mevzuatında forex işlemleri

Forex işlemi yapmak konusunda yetkilendirilmiş finansal kuruluşlar BSMV mükellefi olup, kendileri veya başkaları hesabına yaptıkları foreks işlemleri dolayısıyla lehe aldıkları paralar, 6802 sayılı Kanununun 28. maddesi uyarınca BSMV'ye tabi bulunuyor. BSMV mükellefleri tarafından Türkiye'de kurulu borsalarda yapılacak forex işlemleri, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri mahiyetinde olmadığından, 6802 sayılı Kanununun 29. maddesinin (p) bendi kapsamında vergiden istisna olarak değerlendirilmeleri mümkün değil. Bu durumda, Türkiye'de kurulu borsalarda yapılan forex işlemleri dolayısıyla lehe alınan paraların tamamı yüzde 5 oranında BSMV'ye tabi tutulur.